

Stichting Behoud
Natuur en
Leefmilieu
Vlaanderen v.z.w.

Fonds Fund
InBev-Baillet Latour

InBev-Baillet Latour prijs voor het Leefmilieu 2015

(uit mijn kandidatuur-document)

Secretariaat :

Trierstraat 67

B-1040 Brussel

Tel 02 400 77 05 – Fax 02 234 30 09

Robert.degraeff@elo.org

SBNL-Vlaanderen is lid van :

Het project

Progressieve omvorming van een klassieke boerderij in het Pajottenland naar een duurzaam model: een symbiose tussen productieve landbouw en biodiversiteit

Samenvatting en meest kenmerkende zaken van het project

Progressieve omvorming van een klassieke, gangbare boerderij naar een duurzamer en ecologisch exploitatie. Door innovatieve oplossingen toe te passen zorgen we ervoor dat deze exploitatie ook economisch leefbaar blijft. Zo investeerden we veel tijd en energie in teeltverbreding, het combineren van houtproductie met akkerbouw, en in het aanleggen van kleinschalige landschapselementen. Hierdoor verbeterden we ons leefmilieu, en maken we de uitbating van de boerderij terug leefbaar!

Het project

1.

Vollezele & Oetingen, Pajottenland

Enkele foto's

Tijdsschema, toelatingen, geïnvesteerde tijd en geld

1. Opeenvolgende fasen

2009/2011: restauratie en uitbreiding oude hoogstam boomgaard, elektrische zonnepanelen, 700 m² poelen

2010/2011: grasbuffers, agroforestry in haagvorm middenin akkerbouwpercelen

2011/2012: experimentele wijker-blijver appelboomgaard 60 bomen, biologische moestuin, bijenhal, zelfpluk haag van frambozen/rode bes/stekelbessen

2013: zonneboiler/warmtepomp/aankoop hagensnoeimachine op tractor

2014: rizomen van miscanthus uitplanten als onkruid-onderdrukter en productie van biomassa langs de agroforestry-rijen

2015: dunning agroforestry-perceel, dunningen bossen, haagsnoei

2016: Kapping 20% populierenbos / Heraanplant met boskers/kastanje/notelaar, snoei, 3 ha agroforestry

2017: Aankoop noten-oogst-machine, Kapping 20% populierenbos / Heraanplant met boskers/kastanje/notelaar, snoei, 2 ha agroforestry

Bijna alle aanplant komt uit eigen kweek, of wordt zeer jong aangekocht bij een erkende inheemse kweker om de kosten te minimaliseren. De geïnvesteerde tijd is gigantisch, maar wordt niet geboekt.

Troeven en uitstraling van het project

In de jaren '80 was de landbouw en bosbouw industrieel, met een eenzijdige focus op efficiëntie.

Door het verdwijnen van biotopen (vernietigde hagen en hoogstamboomgaarden, uitgestrekte monocultuur) verarmde de biodiversiteit.

Dit moest beter kunnen.

Overtuigd dat onze taak als "land"- "bouwer" meer is dan de efficiënte productie van voedsel, zoek ik naar alternatieven om ecologie combineerbaar te maken met een economisch leefbare landbouwexploitatie en bosbeheer.

Omwille van ons areaal, en de hoge investeringen in geld en arbeid gepaard met een volledige conversie naar bio-teelt, mikken we op een zo ecologisch mogelijke uitbating die toelaat om onze huidige machines te blijven gebruiken. Verder geloven we heel sterk in de functie van "sparen" die een boom eigenlijk is: toekomstwaarde + CO2 captatie!

Doordat we ook de economische rendabiliteit nastreven, is het ook voor de lange termijn een haalbare kaart.

Doorheen de jaren kon het project rekenen op de steun van onder andere de Provincie Vlaams Brabant, de Vlaamse Landmaatschappij, het Regionaal Landschap ZZZ, de gemeentes Galmaarden (Milieuraad) en Gooik, de lokale wildbeheerseenheden (WBEs), Pajottenlander bvba, Boerenbond, ILVO, INBO, VITO, NAC, Paddenbroek vzw, Koninklijke Belgische Bosbouwmaatschappij, Silva nv, het Centre Populiculture du Hainaut, EURAF, AWAf, het IWT, De Mark vzw, Bosgroep Zuid-West Brabant vzw, Landelijk Vlaanderen, NTF en vele vrijwilligers en andere boeren (o.a. via machinerij "Markvallei").

Locale ervaren experts hebben me belangeloos leren omgaan met snoeien, boom-selectie, imkeren, enten...

Juiste doelstelling van het project

De evolutie van de boerenstiel was in de jaren 90 sterk gericht op schaalvoordelen. Aangezien we historisch niet beschikken over een omgeving die dit toelaat, kozen we voor een andere richting.

Verschillende pistes worden bewandeld:

- Zowel in bosbouw als akkerbouw gebruiken we verschillende rassen om het risico op ziekte en plagen te verminderen in plaats van traditionele monoculturen
- Alternatieve teelten zoals koolzaad, hennep, boekweit, miscanthus, haver, luzerne
- Aanplant van verschillende agroforestry percelen om lange termijn waarde te creëren
- Aanleg bomenrijen en hagen als erosiebestrijding en biotoop
- Aanleg van boomgaarden, poelen, kleinfruit pluktuin, biologische moestuin voor thuisverkoop
- Lokale energieproductie: elektrische & warmwater zonnepanelen, warmtepomp in combinatie met bio-energetische teelten: miscanthus, hakhout, koolzaad

Economische, kleinschalige rendabiliteit met focus op lange termijn

We rentabiliseren de familie-boerderij met respect voor de natuur door het kruisen van akkerbouw en bosbouw ervaring. Dankzij de **integratie van de productie van kwaliteitshout en hoogwaardig fruit in onze akkerbouw** herwaarderen we het landschap terwijl we een duurzaam bijkomend rendement creëren.

In 1998 was een eerste, bescheiden stap in de agroforestry op een grote vochtige weide een randbeplanting van een 200-tal populieren (6 verschillende klonen) met een tussen-aanplant van Rosa Canina.

Exact een jaar later plantten we een eerste echte agroforestry van een 40-tal notelaars. Nog enkele jaren later (2005) voegden we een aanpalend perceel toe met nogmaals een 60-tal notelaars. We kozen voor Juglans Regia, met een heel klein % bovenwindse Juglans Nigra voor bestuiving. Met elk een vrije stam van >3m, verwachtten we hiervoor naast het hout een opbrengst van 2 ton noten in 2015 – en in het verleden behaalden we een prijs van 3 euro per kg!

Innovatieve teeltkeuzes en ecologische bewerkingskeuzes

Als akkerbouwer staan we in de streek bekend om onze drang naar “innovatie”. Reeds in ons basisrotatieschema voorzien we op onze rijke leemgronden 5 groepen in een ruime wissel: tarwe, gerst, koolzaad, wintertarwe met mosterd als groenbedekker, korrelmais (soms afgewisseld met aardappelen). Dit beperkt plagen en ziektes, en daardoor het sproeistoffengebruik.

Daarnaast hebben we op kleinere oppervlaktes de laatste jaren ook met spelt, industriële hennep, haver, zonnebloemen, luzerne en boekweit ervaring opgebouwd.

Hennep

Zonnebloemen

Boekweit

Het ecologisch bewerken van de gronden (vb. zo beperkt mogelijk berijden, met zo breed mogelijke banden of rupsen, diepwoelen) wordt hoog in het vaandel gedragen. Door ons stro elk jaar af te voeren naar een rundvee-boer waarvoor we in ruil ons eigen stro-met-mest terugkrijgen, proberen we de grondkwaliteit te maximaliseren.

In 2009 legden we - in samenwerking met het Regionaal Landschapsbeheer ZZZ een 4-tal poelen van in totaal 700m² aan. In datzelfde seizoen werd een oude hoogstam boomgaard van 60 are gerestaureerd met vooral inheemse, zelfs pajotse soorten (vooral kers, peer en pruim).

Sinds 2010 leggen we zoveel mogelijk grasstroken aan om erosie te bestrijden.

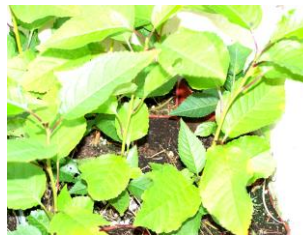
Aangezien dit nog niet voldoende was, probeerden we iets “nieuw”:

hoogwaardige houtproductie dwars op een van de hellingsrichtingen. Voor optimale lichtcondities kozen we voor noord-zuid georiënteerde bomenrijen. Deze werden ingevuld met inheemse hagen, op regelmatige afstanden van elkaar om de mechanisatie niet te hinderen.

De facto doen we zo **exact het omgekeerde van een traditionele ruilverkaveling**:

Qua dominante boomsoort kozen we voor boskers uit eigen kweek, aangezien we reeds jaren leverancier zijn van een zeer mooie boskersvariëteit uit de eigen zaadboomgaard "Rattenberg".

Kweekplantjes

Zaad-Oogst-netten

Deze soort werd aangevuld met een zeer divers gamma aan inheemse soorten zoals Notelaar (hout, noten), Linde (hout, bijen), Vlier (begeleider en voeding), Kastanje (hout, fruit, kaphout, energie), Hazelaar (fruit en begeleider), Mispel (fruit, wintervoeding), Haagbeuk (kaphout) en Hulst (winterbeschutting).

Om de aanplant ook voor de loonwerker in wintercondities zichtbaar te maken staan in de rijen ook Nordmannsparretjes – welke al na enkele jaren kunnen geoogst worden.

In 2011/2012 werd een experimentele wijker-blijver boomgaard aangeplant met een 60-tal appelbomen, waarbij de soorten geselecteerd werden in samenwerking met een bio-appelsap producent ter voorbereiding van een groter perceel van 4ha.

Een biologische moestuin, een bijenhal met plaats voor 5 korven, en een zelfpluk haag van frambozen/rode bes/stekelbessen maken dit stuk een waar paradijs.

De ecologische valorisatie is reeds snel duidelijk door een rijker wildbestand. Zo konden we bij de laatste telling terug een 10-tal reeën, hazen, veel konijnen, fazanten en terug een tweetal kluchten (groepen) patrijzen zien; we zagen ook twee vossenburchten en talrijke roofvogels.

Qua energievoorzieningen installeerden we in 2011 elektrische zonnepanelen, en in 2013 vervingen we de stookolie verwarming met een zonneboiler/warmtepomp.

Eerder dit jaar plantten we met steun van de provincie Vlaams-Brabant naast een haag een 500-tal rizomen van miscanthus, met de bedoeling een blijvende grondbedekking tegen woekereend onkruid te creëren en de productie van bio-energie-gewassen beter te leren kennen.

Het resultaat van dit alles is een diversificatie van activiteiten, een vermindering van onze afhankelijkheid van de groothandelsprijzen en een verrijking van ons leefmilieu.

Doordat we regelmatig lovende feedback krijgen van klanten en bezoekers blijven we mikken op een versterking van onze leefbare biotoop. In de nabije toekomst plannen we de organisatie van workshops, thuisverkoop (granen, sappen, noten en zelf-plukfruit), toelevering aan restaurants, en een verdere exploratie van recreatieve aspecten (zoals het gidsen van groepswandelingen).

In de volgende jaren gaan we volgens ons beheersplan meerdere hectaren bos verjongen. We zijn volop bezig met soortenbepaling voor de nieuwe aanplant, hoogstwaarschijnlijk boskers uit eigen zaad, Notelaar en Tamme Kastanje aangevuld met een onderlaag van streekeigen soorten.

Verder plannen we om na enkele verbouwingen voor ongeveer 6 ha bijkomende agroforestry percelen aan te planten.

Indien ik de prijs zou winnen, zou ik die investeren in werktuigen om de snoei- en/of oogst- van de bomen efficiënter te maken, en in de aanplant van bijkomende agroforestry-percelen.

Bespreking Selectiecriteria

Voor elk van de criteria die van toepassing zijn op uw project een korte beschrijving hoe ze aan bod komen.

Concreet effect van de realisatie voor het natuurbehoud in België:

Door te kiezen voor vele verschillende teelten in plaats van monocultuur gaven we het kleine fauna terug een overlevingskans. Het aanleggen van vele hagen en speciale aandachtsstroken maakte dat ook de natuurlijke bestrijders hun woon- en leef-habitat konden herontdekken.

Meer dan 700m² nieuwe poelen maakte een nieuwe thuis voor honderden insecten en kleine amfibieën.

Inzet en inspanningen en effectieve betrokkenheid van de indieners van het project bij de realisaties en uitvoering:

Aangezien ik dagelijks passioneel betrokken ben bij het oriënteren van de boerderij naar een bio-diverse, super-diverse bron van arbeidsvreugde.

Doordat we ondersteuning krijgen van vele organisaties en vrijwilligers is het ook op sociaal vlak heerlijk.

Doordat we ook de economische rendabiliteit nastreven, is het ook voor de lange termijn en voor andere percelen een haalbare kaart

Veelzijdigheid van het project:

Ecologie:

Zowel voor insecten, vogels, klein wild, wandelaars, fietsers en toevallige passanten creëren we een rijkere beleving.

Economie:

Doordat we niet willen (kunnen) volgen in de race van de schaalvergroting, kiezen we succesvol voor differentiatie. Onze klanten appreciëren dit en zijn bereid een bescheiden meerprijs hiervoor te betalen. Tegelijk zetten we in op een duurzaam rendement door te focussen op kwaliteitshout en slimme teeltrotaties.

Educatie:

Als gekende “innovatieve” boer geven we regelmatig rondleidingen. Vaak zijn er dan boeren uit de streek die toch eens willen komen luisteren naar onze methodes. Zo hebben we enkele jaren geleden onze “machine-ring” (een coöperatieve voor boeren om gezamenlijk machines aan te kopen) kunnen overtuigen van het nut van NIET ploegen (diepwoelen), en hebben we (met steun van de provincie Vlaams Brabant) een diepwoeler aangekocht.

Al onze projecten stellen we open voor wetenschappelijk onderzoek en vorming. Verschillende master- en doctoraatsstudenten hebben samen met ons gewerkt aan hun eindwerk.

Ons agroforestry pionierswerk wordt ondertussen zelfs vaak bezocht door mensen uit binnen- en buitenland.

Zo werken we in de komende 5 jaar ook mee aan een IWT-project door het ter beschikking stellen van een agroforestry-perceel, en door mee te werken aan een argumentatie die gangbare landbouwers zou kunnen overtuigen (o.a. via bezoeken, website)

Socio-cultureel:

Het landschap in het Pajottenland is een van zijn toeristische troeven. Door dit aspect actief te versterken werken we onrechtstreeks ook aan de ondersteuning voor de lokale horeca en aan de **“genotsfunctie” die landbouwgrond kan vervullen.**

Geïnteresseerden kunnen in groepen vanaf 10 personen een rondleiding vragen, met indien gewenst een diepgaander bespreking van een specifiek aspect. Zo mochten we al gasten ontvangen via het Regionaal Landschap, de AWAf, INTERREG, Agroforestry Vlaanderen, CPH, Bosgroep Zuid-West Brabant...

Voorbeeldfunctie van de realisatie:

Waar we tot enkele jaren geleden nog als enige op deze manier actief waren in de streek, kunnen we nu toch al met een aantal gelijkgestemde boeren overleggen over hoe we nieuwe projecten gaan aanpakken. Zo merken we dat ons pionierswerk langzaam maar zeker zijn volgers kent. In de streek vervullen we reeds jaren een voorbeeldfunctie voor niet-kerende bodembewerking, grasstroken, hagenrijen – inclusief proeven. Het is ook door dit opgebouwde netwerk dat we op de hoogte zijn gebracht van deze wedstrijd!

Diepwoelen